

BOEKBESPREKINGEN

Opleiding

R. de Koning R.A.

ADMINISTRATIEVE ORGANISATIE EN TECHNIEK VOOR DE ACCOUNTANT ADMINISTRATIECONSULENT

Wolters-Noordhoff BV, Groningen, 1979, 491 pagina's, f 68,-.

en

BEROEP EN FUNCTIE VAN DE ACCOUNTANT ADMINISTRATIECONSULENT

Wolters-Noordhoff BV, Groningen, 1980, 268 pagina's, f 40,80.

door F. W. van der Reek A.A.

De auteur

Onlangs verschenen van de hand van R. de Koning bij Wolters Noordhoff twee boeken ten behoeve van studerende voor het staatsexamen accountant-administratieconsulent en wel met betrekking tot de examenonderdelen Administratieve organisatie en techniek en Kennis van beroep en functie.

De auteur is openbaar registeraccountant en wetenschappelijk hoofdmedewerker Bedrijfseconomie-Accountancy aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Daarnaast is hij van de aanvang af (1974) lid van de examencommissie accountants-administratieconsulent. Op grond daarvan mag dan ook gezegd worden dat hij met kennis van zaken de aan de student over te dragen leerstof op schrift heeft kunnen stellen.

Aansluiting bij het examenprogramma

Alhoewel de titels (Administratieve organisatie en techniek voor de accountant-administratieconsulent, resp. Beroep en functie van de accountant-administratieconsulent) zulks zouden doen veronderstellen, loopt de inhoud van de onderscheiden boeken niet geheel parallel met de (bijna) gelijklopende onderdelen van het examenprogramma. Ik doel hierbij op het sub-onderdeel „controlemogelijkheden”, dat in het examenbesluit is ondergebracht bij het vak Administratieve organisatie en techniek, maar door De Koning wordt behandeld in zijn boek Beroep en functie van de A.A. De redenen welke hem daartoe hebben bewogen, blijven, ook na het lezen van zijn Voorwoord in het boek Administratieve organisatie en techniek voor de A.A. onduidelijk. Met geen woord wordt in dat Voorwoord over het ontbreken van bedoeld

sub-onderdeel gerept, sterker nog, de auteur pretendeert in één boek tot een afgeronde behandeling van de studiestof voor het betreffende onderdeel te zijn gekomen. Weliswaar geeft hij in het later verschenen boek Beroep en functie van de A.A. (hoofdstuk 10, par. 01) hiervoor een op zich plausible verklaring, dit neemt echter niet weg dat het ontbreken van de „controlemogelijkheden” in het boek Administratieve organisatie en techniek voor de A.A., als een gemis zal worden ervaren. Immers, de controleleer wordt als een onderdeel van het vak Administratieve organisatie en techniek, schriftelijk geëxamineerd, terwijl de student op zijn kennis over het vak Kennis van beroep en functie eerst in het mondeling gedeelte van het examen wordt getoetst.

Algemene indruk

Beide boeken zijn naar mijn smaak overzichtelijk ingedeeld. Naast de inhoudsopgave is een onderwerpenregister opgenomen, hetgeen de toegankelijkheid zeer zeker ten goede komt. De wijze waarop de onderscheiden hoofdstukken in een (groot) aantal paragrafen zijn onderverdeeld, ervaar ik voor een studieboek als positief. Ook de typografische vormgeving spreekt mij wel aan, alhoewel ik erken dat men daarover verschillend kan denken.

Aan het eind van elk hoofdstuk zijn een aantal in hoofdzaak nuttige vragen opgenomen, waarvan de auteur ook een proeve van beantwoording geeft. Ik kan mij echter niet aan de indruk onttrekken dat sommige antwoorden meer een aanvulling op de eerder gegeven theorie vormen: voor een deel hadden die aanvullingen wellicht beter in de tekst en voor een ander deel als voetnoot verwerkt kunnen worden.

Administratieve organisatie en techniek voor de accountant-administratieconsulent

De schrijver heeft het boek als volgt ingedeeld:

Deel	Titel	Aantal pag.
A	Grondslagen	70
B	Methoden en hulpmiddelen	91
C	Toepassingen	128
D	Speciale onderzoeken	47
E	Examenopgaven (incl. uitwerkingen)	51
F	Uitwerkingen van de opgaven per hoofdstuk	65

Aan deel A (Grondslagen) is nog een Aanhangsel van 5 pagina's toegevoegd, waarin een summier uiteenzetting inzake beroep en functie van de A.A., zowel als van de R.A. is opgenomen en waarover hierna meer. Deel C (Toepassingen) is onderverdeeld in „Typen huishoudingen” en „Onderdelen van de waardenkringloop”. Aan bedrijven met massaproductie is daarbij de nodige aandacht besteed, de overige huishoudingen komen er echter nogal karig af; wat meer diepgang was zeker op zijn plaats geweest.

Met betrekking tot de inhoud van de stof, de volgende opmerkingen:

– Bij de in hoofdstuk A 1, par. 10, gegeven omschrijving van het begrip „administreren” valt het mij op dat daarin het element „verantwoording” niet is opgenomen (vide Starreveld, Leer van de administratieve organisatie). Het komt mij voor dat administreren niet alleen geschiedt ten behoeve van het doen functioneren van een huishouding, maar dat het aangedragen materiaal wel de gelijk een functie heeft bij de verantwoording over het gevoerde beheer.

– Ten aanzien van de schematische voorstelling van de waardenkringloop merkt de schrijver in hoofdstuk A 11, par. 02, op dat de waardesprong bij verkoop daarin niet naar voren komt en stelt vervolgens: „bij een vaste winstmarge is de daardoor veroorzaakte storing in het beeld van weinig betekenis, bij een wisselende winstmarge is deze betekenis groter”. Nog afgezien van het feit dat het mij ontgaat waarom een wisselende winstmarge in het beeld storender moet werken dan een vaste winstmarge, meen ik toch te moeten opmerken dat die stelling alleen dan juist is, indien er nauwelijks van een winstmarge sprake is, anders ontstaat er bij de geldmiddelen een opeenhoping van ge realiseerde winst.

– In hoofdstuk A 18, par. 02, stelt De Koning dat in de behoefte aan controle op de hoogste leiding wel kan worden voorzien door een orgaan dat buiten de huishouding staat. Hij voegt daaraan toe: „Het is op dit terrein dat zich de zelfstandig gevestigde registeraccountants (R.A.) bewegen.” Zeker in het kader van een studieboek voor (komende) A.A.'s zou een wat meer realistische voorstelling van zaken de schrijver hebben gesierd. Voor alle duidelijkheid had het aanbeveling verdiend indien aan deze paragraaf was toegevoegd dat ook de A.A. tot externe controle bevoegd is, maar van zijn bevindingen geen verklaring van getrouwheid, als bedoeld in artikel 57 WRA, mag afgeven. Indien en voor zover niet op grond van enige wettelijke bepaling de controle aan een registeraccountant is voorbehouden en ook overigens geen verklaring van getrouwheid wordt verlangd, beweegt ook de accountant-administratieconsulent zich wel degelijk op dat terrein.

– Dat men zich in het Midden- en kleinbedrijf veelal zou beperken tot het opstellen van fiscale jaarrekeningen (persoonlijk spreek ik dan liever van fiscale jaarstukken, ter onderscheiding van de economische jaarrekening) is een conclusie die ik geheel voor rekening van de schrijver laat (Hoofdstuk B-2, par. 08). Niet alleen denk ik daarbij aan die ondernemers in het Midden- en kleinbedrijf die mede dank zij opleiding en aanvullende cursussen zeer wel op de hoogte zijn van het nut van een bedrijfseconomisch verantwoorde balansopstelling c.q. resultaatbepaling en daar dan ook de voorkeur aan geven, maar meer nog aan die ondernemers in genoemde sector die hun bedrijf in de vorm van een Besloten Venootschap uitoefenen. Ook laatstbedoelde ondernemingen zijn gehouden hun jaarrekening op te stellen met inachtneming van het daaromtrent bepaalde in Boek 2, Titel 6, van het B.W. Verschillen tussen commerciële en fiscale cijfers kunnen zich dan al ras voor doen, waarbij ik dan ondermeer denk aan verschillen in waardering van pensioenverplichtingen, de verwerking van de WIR premies enz. (zie het artikel van mijn hand in Accountant-Adviseur van januari 1979).

In het aan deel A toegevoegde Aanhangsel (Beroep en functie van de accountant-administratieconsulent en van de registeraccountant) geeft de auteur in kort bestek aan hoe de onderscheiden wettelijke regelingen tot stand zijn gekomen en houdt zich vervolgens hoofdzakelijk bezig met de verklaring van getrouwheid, als bedoeld in art. 57 WRA. Naar mijn mening geeft De Koning hier een subjectieve uiteenzetting van hetgeen de A.A. nu wel of niet zou mogen controleren en/of verklaren, dit alles bezien door zijn R.A.-bril. Hij gaat daarin zelfs zover dat hij een studieboek voor A.A.'s blijkbaar een geëigende plaats meent te vinden om kritiek uit te oefenen op de rol die de wetgever (mede) aan de accountant-administratieconsulent heeft toebedacht bij de uitvoering van de bepalingen, genoemd in het ontwerp van Wet op de Vermogensaanwasdeling (VAD). De Koning stelt in par. 11 (pag. 86) letterlijk: „Ons inziens is hier duidelijk een financiële rekening en verantwoording in het geding (het gaat in feite om een volgens bepaalde regels opgestelde jaarrekening), zodat genoemd artikel in strijd is met artikel 57 van de Wet op de Registeraccountants”. Deze stellingname is mijns inziens volkomen irreal en onhoudbaar indien men bedenkt dat:

a) de in de VAD gevraagde verklaring er een is met betrekking tot de fiscale vermogensopstelling en dito winstberekening, hetgeen in het geheel niets van doen heeft met een Balans en/of Winst- en verliesrekening als bedoeld in de bepalingen inzake de jaarrekening, zoals opgenomen in Boek 2, Titel 6, BW;

b) een verklaring van getrouwheid, als bedoeld in artikel 57 WRA, niet behelst een mededeling die een oordeel inhoudt omtrent de getrouwheid van een financiële rekening en verantwoording sec, maar dat het daarbij uitsluitend handelt om een financiële rekening en verantwoording *van een gevoerd financieel beheer*. Met betrekking tot de onderhavige VAD-bepalingen gaat het om *jaarstukken*, opgesteld volgens de fiscale spelregels en *niet* bedoeld als *jaarrekening* in de zin van de hiervoor onder a) bedoelde wettelijke bepalingen.

De gevraagde verklaring ex artikel 7, lid 2, VAD is mijns inziens wel een verklaring omtrent de uitkomst van een onderzoek naar de getrouwheid van een verantwoording, maar dan een verantwoording in de zin van: in overeenstemming met de gestelde eisen, i.c. toepassing van de artikelen 3 t/m 6 VAD. De accountant-administratieconsulent is niet alleen met de ter zake benodigde kennis toegerust, maar is ook tot het afgeven van de gevraagde verklaring zeer wel bevoegd!

Beroep en functie van de accountant-administratieconsulent

Alhoewel de schrijver in zijn hoofdstuk indeling geen gewag maakt van diverse delen, geeft hij daarvoor in zijn Voorwoord van het boek Beroep en functie van de A.A. wel een indicatie, waarvan ik dan ook een gretig gebruik maak:

Hoofdstuk	Inzake	Aantal pag.
1 t/m 3	Ontwikkelingen van de administratie en het accountantsberoep, incl. wetgeving op dit gebied	26
4 t/m 6	Wetgeving en regelingen, w.o. Regelen beroepsuitoefening accountants-administratieconsulenten	35
7 t/m 12	Functie en taak van de A.A., w.o. controlemethoden	88
13 t/m 18	Voorschriften m.b.t. de administratie en verslaglegging	77

Daarnaast is nog aan de stof toegevoegd: 1 pagina betreffende het examenonderdeel „Kennis van beroep en functie”, 28 pagina's beantwoording van vragen en een bijna 4 pagina's tellend onderwerpenregister.

Ofschoon ik een aantal passages uit het boek beslist discutabel acht, vind ik toch dat een en ander met de nodige objectiviteit is geschreven. Bij een volgende druk verdient het aanbeveling wel enige aandacht te schenken aan zowel een juiste weergave van de namen (Raad voor Accountants-administratieconsulenten i.p.v. Raad van . . .) als aan die der wetsartikelen (o.a. artikel 5 RBAA). Ook de beantwoording van vraag 5, hoofdstuk 5 (betaling van zwarte lonen), is mijns inziens voor herschrijving vatbaar! Nu ik toch bij de (beantwoording der) vragen ben aangeland, het antwoord op vraag 8 van hoofdstuk 5 (Waarom wordt „het voeren van een administratie” niet in de overgangsregeling genoemd?) kan kernachtig luiden: het voeren van administraties is niet kenmerkend voor het beroep van accountant-administratieconsulent; de noodzaak van vraag 5 uit hoofdstuk 6 (Om welke reden is het ongewenst dat de cliënt de tarieven van de accountant per tijdseenheid kent?) ontgaat mij ten ene male.

Conclusie

Dat beide boeken zijn geschreven vanuit de optiek van een registeraccountant is voor mij een duidelijke zaak. Dit neemt niet weg dat ik het in grote trekken met de inhoud eens kan zijn, hetgeen zeer zeker geldt voor het vak technische gedeelte. Ik blijf echter van mening dat de stof op meerdere onderdelen te summier is gehouden, soms te stellig is geformuleerd en hier en daar te eenzijdig is weergegeven. Het ontbreken van literatuurverwijzingen en bronvermeldingen voor verdere studie, zal als een gemis worden ervaren. Al met al meen ik toch beide boeken als een welkome en waardevolle aanvulling op de bestaande (examen)literatuur te mogen kwalificeren.

**Accountancy
Opleiding
Vormen van beroepsuitoefening**

R. de Koning

**BEROEP EN FUNCTIE VAN DE
ACCOUNTANT-ADMINISTRATIECONSULENT**

Wolters-Noordhoff Groningen, 1980. 260 p.
ISBN 90 01 48166-3. Prijs f 40,80 ing.

door Prof. Dr. A. B. Frielink

Na een beknopte, doch zeer heldere samenvatting van de ontwikkeling van de administratie en het accountantsberoep, alsmede van de hoofdzaken van de Wet op de Registeraccountants, de Wet op de Accountants-administratieconsulenten en de op die Wet gebaseerde Regelen Beroepsuitoefening, analyseert de schrijver in een 5 tal hoofdstukken (7, 8, 10, 11, 12) diverse aspecten van het begrip „(interne) controle”. Daartussen wordt in hoofdstuk 9 ingegaan op de organisatie van het kantoor van de accountant-administratieconsulent. Zes hoofdstukken over in Nederland geldende of te verwachten voorschriften met betrekking tot administratie en verslaglegging besluiten de tekst. Aan elk hoofdstuk zijn toetsingsvragen toegevoegd; dit zijn geen meerkeuze-toetsen doch vragen waarop een antwoord verbaal geredigeerd moet worden. De aan het eind van het boek opgenomen - soms uitvoerige - beantwoording van de vragen, kan dan ook alleen als een voorbeeld voor mogelijke wijze van beantwoording worden gezien.

Het boek is bedoeld als studieboek voor de kandidaten voor het onderdeel „kennis van beroep en functie” van het examen accountant-administratieconsulent, dat mondeling wordt afgenomen op dezelfde dag als het onderdeel „kennis van het midden- en kleinbedrijf”. In hoeverre het aan deze doelstelling voldoet, valt buiten mijn beoordeling. Wel wil ik op enkele kenmerken van de tekst de aandacht vestigen.

Het „beroep” waarop de analyse is gericht, is het openbare beroep van de accountant-administratieconsulent. Dit is in overeenstemming met de teneur van de Regelen Beroepsuitoefening, die 9 (van de totaal 14) artikelen bevatten die alleen van toepassing zijn op accountants-administratieconsulenten die in openbare beroepsuitoefening (zelfstandig) werkzaam zijn. In de bespreking in hoofdstuk 6 wordt aan de betekenis van art. 13 der Regelen (niet-toepasbaarheid van 9 artikelen op de niet in het openbare beroep werkzame accountant-administratieconsulent) zelfs geen woord aan toelichting gewijd. Ik acht dat een gemis, omdat de wel-toepasselijke regels (art. 2: eerlijkheid, nauwge-

zetheid en naar beste vermogen; art. 9: geheimhoudingsplicht) ook voor de werkgever van de accountant-administratieconsulent in dienstbetrekking tot een onderneming of andere huishouding, van betekenis zijn.

Deze nadruk op het openbare beroep, leidt in de behandeling van de stof tot uitvoerige aandacht voor de onafhankelijkheid en tot een relatief uitgebreide behandeling van het controle-begrip. Als m.i. extreme - conclusie uit de analyse van de onafhankelijkheidseisen wordt door de schrijver (op blz. 55) gesteld: „Wij zijn van mening, dat ook bij voldoende deskundigheid van de A.A. op belastinggebied, de functiecombinatie d.i. de combinatie accountant/belastingconsulent dient te worden vermeden”. Als motivering hiervoor wordt dan genoemd dat de belastingconsulent zich ook bezig zal (moeten) houden met bijstand in processen, hetgeen „noopt tot een zich vereenzelvigen met de subjectieve belangen van de cliënt die (bedoeld zal zijn: hetgeen) in strijd kan zijn met de objectiviteit die men van de A.A. verwacht”. Ik heb reeds eerder tot uiting gebracht dat ik meen dat elke groep van algemene adviseurs-vertrouwenslieden, die zich distancieert van de problemen die in een gegeven tijdsbestek de aandacht van de bedrijven opeisen, haar functie als vertrouwensman zal verliezen (MAB 31 (1957) nr. 4 (april), blz. 137). Belastingaangelegenheden behoren zeker tot deze soort van problemen.

Het lijkt me dan ook onmisbaar voor de accountant-administratieconsulent in het openbare beroep om tevens als belastingconsulent op te treden. Uiteraard dient hij daarbij de grenzen van zijn deskundigheid in het oog te houden en in voorkomend geval een gespecialiseerde belastingadviseur in te schakelen. Ook bij het voeren van processen (gelukkig nog steeds een zeer klein deel van de werkzaamheden van de Nederlandse belasting adviseur) zal de accountant-administratieconsulent zich de nodige beperkingen opleggen.

Het bovenbesproken voorbeeld brengt mij op een ander gevolg van de nadruk die in het boek wordt gelegd op de onafhankelijkheid en de controle aspecten. Dat is het nagenoeg ontbreken van een bespreking van de adviesfunctie van de accountant-administratieconsulent in het openbare beroep werkzaam. Aan de adviesfunctie is slechts een beknopte paragraaf (nr. 15 op blz. 22) gewijd. Dit doet naar mij voorkomt geen recht aan het belang van adviezen die door accountants-administratieconsulenten - geheel los van enigerlei controle-aspect - worden gegeven. Onderwerpen als financiering, investeringsbeslissingen, resultatenanalyse, vergelijking van de uitkomsten met exter-

ne gegevens, rentabiliteitsbewaking, zullen bij een goede relatie met de opdrachtgever, frequent leiden tot - al dan niet geformaliseerde - adviezen gegeven door de accountant administratieconsulent. Een behandeling van beroep en functie zou deze adviseurstaak, de wijze waarop zij tot stand komt en wordt uitgevoerd, het onderkennen van de grenzen van de eigen deskundigheid en de verantwoordelijkheid van de adviseur, niet mogen negeren.

De hoofdstukken omtrent de controle leveren mij geen bezwaren op wat betreft hun feitelijke inhoud. Het gevaar lijkt mij echter groot dat ten onrechte de mening gaat postvatten dat de student uit zo'n beknopte behandeling de „controleleer" in optima forma leert beheersen. Voor deskundigheid op het terrein van de controle (met inbegrip van de accountantscontrole) is echter veel en veel meer nodig. Deze deskundigheid behoeft de accountant-administratieconsulent ook niet te bezitten. Wie zich op dit terrein beroepsmatig wil bezighouden, dient de opleiding te volgen die leidt tot inschrijving in het accountantsregister (de opleiding tot registeraccountant).

Dat de schrijver dit deskundigheidsverschil tussen de registeraccountant en de accountant-administratieconsulent niet zwaar laat wegen, blijkt o.m. uit zijn opvatting omtrent de ratio van het in art. 57 WRA opgenomen verbod tot het afgeven van „verklaringen van getrouwheid". Kort weergegeven stelt de schrijver: omdat de accountant-administratieconsulent grotendeels werkzaam is voor ondernemingen en andere instellingen van beperkte omvang, zal meestal onvoldoende functiescheiding kunnen worden aangebracht. Dientengevolge zou een onderzoek naar de getrouwheid van een verantwoording in het overgrote

deel van de gevallen niet kunnen leiden tot een stellige (bij voorkeur goedkeurende) verklaring. Om een overmaat van niet-stellige verklaringen (van oordeelonthouding) te voorkomen, zo stelt de schrijver, is het de accountant administratieconsulent verboden verklaringen van getrouwheid af te geven.

Naar ik meen is dit geen aanvaardbare redenering. Indien er een rationele behoefte aan een accountantsverklaring is, dient het onderzoek naar de getrouwheid van de verantwoording waarop die verklaring betrekking heeft, te worden verricht door iemand met de nodige deskundigheid, dat is in de Nederlandse verhoudingen een registeraccountant, die de leer van de accountantscontrole integraal in zijn opleidingspakket heeft. Er bestaat nu eenmaal niet en er is ook niet denkbaar een beperkte leer van de accountantscontrole van verantwoordingen van kleine organisaties. Aan een tweede opleiding in de leer van de accountantscontrole - naast die voor registeraccountants - is in Nederland uiteraard geen behoefte.

De zes slothoofdstukken over voorschriften voor administratie en verslaglegging, vormen een wezensvreemd element in het boek. Men zou verwachten dat deze stof eerder wordt gerekend tot die van de in art. 2, lid 1, van het Examenbesluit A.A. bedoelde examens die toelating tot het A.A. examen geven (SPD, Boekhouden M.O., Handelswetenschappen M.O., HEAO) of tot het schriftelijk afgenomen deel van het A.A. examen, bedoeld in art. 3, lid 3, onder a, van het Besluit (administratieve organisatie). Indien de facto deze onderwerpen worden geëxamineerd bij het onderdeel waarop het boek is gericht, is de behandeling wel verklaarbaar.

Automatische gegevensverwerking Projectorganisatie Systeemontwerp

H. B. Eilers

SYSTEEMONTWIKKELING VOLGENS SDM

Academic Service, Den Haag 1979, 452 pagina's,
ISBN 90 6233 043 6

door C. Booster R.A.

In opdracht van een drietal grote Nederlandse bedrijven, te weten AKZO, Nationale Nederlanden en PTT, ontwikkelde PANDATA in 1970 een methodiek voor de ontwikkeling en de invoering van geautomatiseerde informatiesystemen alsmede het beheer van operationele informatieverzorgende processen.

Een eerste beschrijving van deze methodiek, Systems Development Methodology (SDM) genaamd, treffen wij aan in het gelijknamige boek van G. F. Hice, W. Turner en L. Cashwell, waarvan de eerste druk in 1974 bij North-Holland Publishing Company te Amsterdam verscheen.

Als systeemontwikkelingsmethodiek verkreeg SDM in de loop der jaren grote bekendheid. Waardering voor de mate van toepasbaarheid mag worden afgeleid uit het feit, dat veel Nederlandse bedrijven en overheidsinstellingen SDM tot standaardmethode ten behoeve van de ontwikkeling van geautomatiseerde informatiesystemen verhielen.

De ruime mate van toepassing van deze in de Engelse taal beschreven methodiek deed zowel bij bedrijfsleven en overheid als in onderwijskringen behoefte ontstaan aan een Nederlandse versie naast de Engelstalige publicatie van Hice c.s.

H. B. Eilers heeft met zijn boek „Systeemontwikkeling volgens SDM” in deze behoefte willen voorzien en zijn poging daartoe mag zonder meer als geslaagd worden gekwalificeerd.

Schrijver heeft, naar hij in zijn voorwoord opmerkt, niet willen volstaan met een rechtstreekse vertaling van de oorspronkelijke SDM.

Het ter beoordeling voorliggende boek is gebaseerd op SDM, komt daarmee wel qua inhoud in sterke mate overeen, maar is zoveel mogelijk aangepast aan nieuwe inzichten en eigentijdse technieken. Hierbij is met name gedacht aan nieuwe technieken en hulpmiddelen op het gebied van informatieanalyse, gestructureerd ontwerpen en programmeren, ontwikkeling en beheer van databases etc.

De opzet van het boek is zodanig dat het, behalve voor onderwijsdoeleinden, in het bijzonder ge-

schikt is om als handleiding (checklist zo men wil) te dienen bij de ontwikkeling en invoering van geautomatiseerde informatiesystemen. De mate van bruikbaarheid als zodanig wordt naar eigen waarneming in de praktijk duidelijk aangetoond.

Schrijver volgt in het boek de levensloop van een geautomatiseerd informatiesysteem, waarbinnen in de SDM-gedachte een zevental fasen kunnen worden onderscheiden, te weten:

Fase 1: Definitiestudie

Fase 2: Functioneel ontwerp

Fase 3: Technisch ontwerp

Fase 4: Programmeren en toekennen van taken

Fase 5: Testen

Fase 6: Conversie en uitvoering

Fase 7: Systeemgebruik en -beheer.

Na een inleidend hoofdstuk (hoofdstuk 0) waarin de inhoud van het boek beknopt wordt weergegeven, volgt in de hoofdstukken 1 t/m 7 behandeling van de onderkende fasen. De beschrijving van deze fasen geschiedt volgens een vaste systematiek.

Elke fasebeschrijving begint met een inleiding (paragraaf 0), waarin wordt ingegaan op

- de in de desbetreffende fase te ontwikkelen activiteiten en de „produkten” waartoe deze moeten leiden;
- een mogelijke planning van deze activiteiten in die zin, dat op logische gronden wordt aangegeven in welke volgorde deze bij voorkeur moeten worden uitgevoerd.

In de daarna volgende paragrafen vindt uitwerking plaats van de desbetreffende activiteiten, waarbij tevens wordt aangegeven welke methoden en technieken van toepassing kunnen zijn in het kader van de desbetreffende activiteit. Ten slotte wordt per activiteit een opsomming gegeven van relevant geachte achtergrondinformatie, ondermeer in de vorm van verwijzingen naar eerder vervaardigde „produkten” (bijvoorbeeld rapport vooronderzoek, informatie-(automatiserings-) plan, probleemdefinitie, schema's en beschrijvingen van bestaande systemen etc.).

De titel van Hoofdstuk 8 van het boek luidt „Gebruik SDM”. Het bevat een aantal suggesties om de effectiviteit van de toepassing van SDM te bevorderen.

Uitvoerig wordt in dit verband ingegaan op verschuivingen in de fasering en wijzigingen in de volgorde van activiteiten. SDM beschrijft namelijk de in het systeemontwikkelingstraject onderscheiden fasen en de daarbinnen te ontwikkelen activiteiten stap voor stap in logische volgorde. Daarbij wordt er in principe van uitgegaan, dat deze fasen resp.

activiteiten in de in de beschrijving aangegeven volgorde resp. op een bepaald moment in de ontwikkelingsgang worden uitgevoerd. In de praktijk blijkt dit om tal van redenen niet altijd haalbaar en is afwijking van de in de methodiek aangegeven volgorde noodzakelijk. Zolang men zich maar grondig bewust is van de consequenties van dergelijke afwijkingen behoeft hier tegen geen bezwaar te worden gemaakt.

In hoofdstuk 8 wordt daarnaast aandacht besteed aan:

- SDM als hulpmiddel bij projectbesturing en documentatie;
- uitvoering van bepaalde activiteiten als aparte (sub-)projecten;
- wijzigingsprocedures.

Hoofdstuk 9 behandelt een aantal in het kader van systeemontwikkeling en -beheer relevant geachte technieken. Achtereenvolgens komen in een bestek van 86 pagina's aan de orde:

- Informatie-analyse;
- Structureren van gegevens (verzamelingen) door gegevensanalyse;
- Gestructureerd ontwerpen van programma's;
- Data Dictionary Systemen (DDS);

- Data Base Management Systemen (DBMS);
- Data Base Administrator (DBA);
- Beslissingstabellen;
- H.I.P.O.'s;
- Nassi Schneidermann Diagrammen (NS);
- Documentatie;
- Projectorganisatie.

Het laat zich verstaan dat de uitwerking van genoemde onderwerpen binnen de kwantitatieve omvang van dit hoofdstuk slechts summier kan zijn en in een enkel geval (Nassi Schneidermann Diagrammen) als mager moet worden gekwalificeerd.

Het afsluitende Hoofdstuk 10 omvat een literatuurlijst, een verklarende woordenlijst en een index.

In zijn voorwoord wijst schrijver erop, dat het boek in betrekkelijk korte tijd tot stand moest komen en spreekt hij de hoop uit, dat het daarvan niet teveel sporen draagt. Inderdaad is het boek qua stijl en redactie voor verbetering vatbaar. Dit tast evenwel de vaktechnische waardering voor de inhoud van dit voor gebruik in de dagelijkse praktijk zo geschikte boek in geen opzicht aan.